

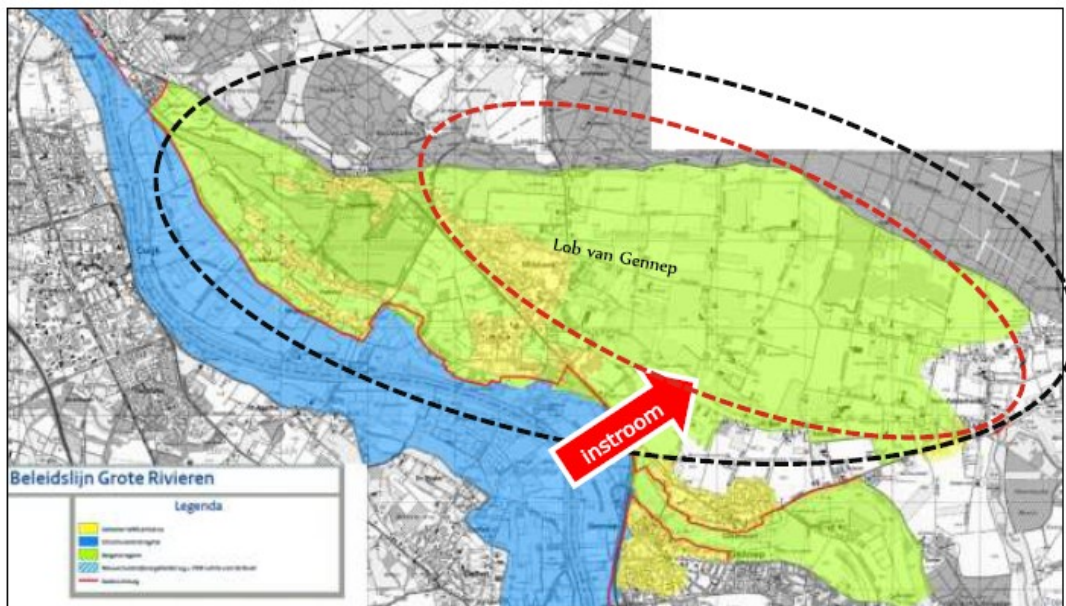
1. Inleiding

1.1 Aanleiding Lob van Gennepe in het kort

De Lob van Gennepe is een gebied benedenstrooms van Gennepe in de overgang van de Limburgse Maasvallei naar de Brabantse Bedijkte Maas. Het is een gebied met een groot oppervlak (plm. 20 vierkante kilometers) waar in de huidige situatie veel water geborgen kan worden tijdens extreme hoogwaters van de Maas. Deze instroom van water is bij deze omstandigheden van extreem hoogwater essentieel om de hoogwaterveiligheid van de benedenstrooms gelegen gebieden te borgen.

Het gebied is momenteel en van oudsher overstroombaar geweest; Het is in de Beleidslijn grote rivieren formeel aangewezen als waterbergend rivierbed. Het gebied functioneert als zodanig nu al als een retentiegebied. Het gebied is in de huidige situatie beschermd door een dijkkring (nummer 54) en formeel aangewezen als dijkkringgebied. Delen van dijkkring 54 worden in het kader van de zogenaamde sluitstukkaden Maaswerken verbeterd door het waterschap Limburg (als onderdeel van de Maaswerken). Daarbij en daarmee wordt de kering van het gehele dijkkringgebied op een hoogte gebracht van 1:250ste overschrijdingskans (oude normering).

Met name de tegenstrijdigheid van aanwezigheid van een primaire kering met een hoogwaterbescherming en het functioneren van het gebied (inclusief enkele dorpskernen) als bergend rivierbed geeft in het gebied onbegrip, onzekerheid en onduidelijkheid en daarmee onrust. Die onduidelijkheid belemmert de ruimtelijke ontwikkeling van delen van het gebied. Tegelijkertijd biedt de wens om de waterveiligheid te borgen (in het gebied en benedenstrooms daarvan) ook mogelijkheden om de ruimtelijke kwaliteit van het gebied te verbeteren: gebiedskwaliteiten zijn te borgen en te versterken (in het gebied en benedenstrooms daarvan) en ruimtelijke meekoppelkansen bieden mogelijkheden voor synergie.

Afbeelding 1 ligging Lob van Gennepe, aangegeven op de kaart uit de beleidslijn Grote Rivieren. In groen het bergend rivierbed. In geel de daarvan uitgezonderde gebieden

Meer dan een rivierkundig vraagstuk...

De Lob van Gennepe is zoveel meer dan een rivierkundig vraagstuk, het beveiligings- en retentievraagstuk speelt in een gebied met unieke kwaliteiten. Deze kwaliteiten dragen in

hoge mate bij aan wat de regio omschrijft als 'quality of life': een voor Nederlandse begrippen uniek woon- werk- en leefklimaat. De grote landschappelijke aantrekkingskracht vormt de bron voor toerisme en recreatie en vormt daarmee een cruciale pijler van de regionale economie. Ruimtelijke ingrepen in dit bijzondere landschap vragen om een zorgvuldig ontwerp met gebruiks- en toekomstwaarde. Rivierkundige ingrepen en dijkverbeteringen zijn primair gericht op het voorkomen van die ene unieke samenloop van oorzaken die zich statistisch eens per eeuw of incidenteler voordoen. Waterstaatkundige werken liggen er echter ook als er geen hoogwater is, permanent en prominent in stad, dorp en landschap. Dit MIRT-onderzoek is er op gericht om ingrepen en maatregelen ook betekenis en meerwaarde te geven op andere gebieden dan waterveiligheid. Daarom is bij de zoektocht naar het antwoord op de onderzoeksvragen c.q. bouwstenen respect, behoud en waar mogelijk versterking van de aanwezige gebiedswaarden het uitgangspunt. In dit gebiedsontwikkelingsproces wordt ook nadrukkelijk gezocht naar meerwaarde voor het landschap en het toeristisch recreatieve product van Gennep en Mook en Middelaar.

1.2 Bijzondere situatie

In de Lob van Gennep is een bijzondere situatie ontstaan die historisch gegroeid is:

- De Zandmaas is een voor Nederland uniek riviertraject. Anders dan laaglandrivieren in de rest van Nederland wordt de Zandmaas begrensd door natuurlijke hoogten. Daar waar de rivier kan stromen en daar waar hoogwater niet komt, is daarmee, meer dan in de rest van het land, een natuurlijk gegeven.
- Met de regelmatige inundatie door de Maas is eeuwenlang rekening gehouden met de bouw van woningen en boerderijen. Door op hoogte te bouwen waren dijken niet nodig. Tot 20 jaar geleden heette de Zandmaas de onbedijkte Maas.
- Omdat er in de periode van 1926 tot 1993 geen substantiële hoogwaters voorkwamen is de grens tussen rivierbed en 'hoog en droog' vervaagd en is langzaam maar zeker steeds meer in het rivierbed gebouwd.
- Aan de hoogwatervrije periode van de Maas kwam een eind tijdens de hoogwaters van 1993 en 1995. In het rivierbed gebouwde huizen, boerderijen en bedrijven kregen te maken met inundatie en aanzienlijke schade. (De Lob van Gennep bleef toen droog; Gennep zelf had wel te maken met inundatie en enkele dijkdoorbraken.)
- In afwachting van duurzame oplossingen werd in 1995 besloten dat er op de korte termijn noodkades dienden te worden aangelegd ter voorkoming van meer schade op de korte termijn.
- Met een noodwet (Deltawet Grote Rivieren) is in 1996 zo'n 150 km nooddijk aangelegd en veranderde de onbedijkte Maas in een bekaide rivier.
- Bij de uitvoering van de Deltawet Grote Rivieren is nooit besloten om het door kades beschermde gebied aan het rivierbed te onttrekken. De DGR kades voorkomen inundaties van de bekaide gebieden tot waterstanden die (in 1996) statistisch eens in de 50 jaar voorkomen.
- Bij hogere waterstanden moe(s)ten de achtergelegen gebieden alsnog mee-stromen of als bergingsgebied fungeren. Dit om de risico's in stroomafwaarts gelegen gebieden, waar (vanwege laaggelegen bedijkte polders) levensbedreigende risico's spelen, niet te vergroten.
- Om die reden zijn in de Maasvallei gebieden die achter een DGR kade liggen tot op heden in de Beleidsregels Grote rivieren behouden als stroom-voerend (mee-stromend) rivierbed of bergend rivierbed en wordt streng toegezien op (en geldt een vergunningplicht voor) zaken die deze stroom-voerende of bergende functie beperken.
- Om te komen tot duurzame oplossingen is het programma Maaswerken vanaf 1997 gestart. Daar was aanvankelijk de ambitie om hoogwaterbescherming te realiseren door middel van ruimtelijke maatregelen en alleen waar nodig en als sluitstuk, dijken aan te leggen. Voortschrijdend inzicht en herziening van de opgave leidde in de Zandmaas tot een uiteindelijk veel geringer aantal ruimtelijke maatregelen en het versterken van de kades naar 1:250^e overschrijdingskans (oude norm) in Roermond,

Venlo, Gennep (incl. Middelaar). Hiermee werd 70% van de Limburgse bevolking al in 2008 beschermd.

- Tegelijkertijd krijgen de oorspronkelijke noodkades een steeds definitievere status: In 2002 krijgen de noodkades in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) een permanente status.
- In 2005 zijn de noodkades in de Wet op de waterkering opgenomen als primaire kering. Deze primaire keringen en de daarvoor geldende normen worden in 2009 overgenomen in de Waterwet; de kaden in Limburg met aanwijzing van bijbehorende dijkkringgebieden zijn onder de werking van de wet gebracht. Voor de dijkkring 54 geldt een beschermingsniveau van 1:250ste overschrijdingskans (oude norm).
- In 2010 wordt de Bestuursovereenkomst sluitstukkades / prioritaire dijkversterkingen ondertekend door het Rijk en de voorganger van het huidige Waterschap Limburg. Hiermee wordt onder andere besloten tot versterking van dijkkring 54.
- Het project Maaswerken had de opdracht om het gebied op een dusdanige wijze in te laten stromen dat de veiligheid in de Bedijkte Maas gewaarborgd werd bij afvoeren tussen 1:250 en 1:1250. De Maaswerken heeft uiteindelijk besloten om geen aanvullende maatregelen uit te voeren aan de instroomopening (traject 54d). De reden is dat er te veel onzekerheden zijn. Daarmee wordt de huidige situatie voorlopig gehandhaafd.
- In 2014 wordt, mede vanwege de verwachte effecten van klimaatverandering en daarmee samenhangende hogere rivierafvoeren in de toekomst, het kabinetsbesluit Deltabeslissingen genomen. De deltabeslissingen zijn gebaseerd op voorkeursstrategieën die Rijk en regio per riviertak hadden opgesteld. In deze strategieën is de balans gezocht tussen het bieden van bescherming (dijkversterking) en het realiseren van ruimte voor de rivier. Deze strategie is door het kabinet overgenomen in de tussentijdse wijziging van het eerste Nationaal Waterplan en vervolgens in het Nationaal Waterplan 2016-2021.
- In de voorkeursstrategie Maas zijn in het kader van de deltaopgave rivierverruimingsprojecten en dijkversterkingen in samenhang beschouwd. Bij 12 dijkkringgebieden is aangetoond dat deze een substantiële bergende of stroomvoerende functie vervullen bij hoogwater. Bij deze gebieden is dan ook aangegeven deze te behouden voor het rivierbed. De bebouwde kernen zullen wel worden beschermd door een primaire waterkering. Dit betekent dat voor 7 gebieden een verlegging en voor 5 gebieden, waaronder de Lob van Gennep, het behoud van berging is voorgesteld.
- In 2014 komt er met de partiële herziening van het Nationaal Waterplan een nieuwe normering voor de waterkeringen. Het Nationaal Waterplan geeft aan dat onder voorwaarden van compenserende maatregel de overstroombaarheid van waterkeringen in de onbedijkte Maas / de Maasvallei komt te vervallen. De hiervoor genoemde 12 dijkkringgebieden met een substantiële bergende of stroomvoerende functie bij hoogwater zijn in beeld als compenserende maatregelen. Voor vijf dijkringen, waaronder de Lob van Gennep, is vanwege 'hun' rol in de systeemwerking van de Maas het plan de bergende functie achter de dijk te behouden.
- Voor de dijkkring 54 is in de Waterwet vastgelegd dat onder de nieuwe toetsmethodiek een norm gehanteerd moet worden van 1:1000 overstromingskans. Deze nieuwe norm geldt met ingang van 1 januari 2017.
- In 2016 besluiten de minister en regionale partijen tot de start van een MIRT-onderzoek voor de Lob van Gennep, waarin Rijk en regio samen onderzoek doen naar de ruimtelijke en waterveiligheidsopgave in het gebied en mogelijke oplossingsrichtingen.

Daarbij spelen de volgende zaken:

- Delen van dijkkring 54 moeten op de korte termijn zowel versterkt als verhoogd worden om aan de (nieuwe) norm te voldoen. Met de aanstaande dijkversterking die in het kader van de Sluitstukkades gerealiseerd gaat worden, wordt de hybride status (beschermd met een dijk en tegelijkertijd deel van het rivierbed blijven) opnieuw pregnant.

- In een studie voor Deltaprogramma Maas (2015/2016) is voorgesteld dat het gebied instroombaar moet blijven én dat de bescherming van de dichtbebouwde gebieden opgewaardeerd zou moeten worden. Dat kan door de dorpskernen in de Lob van Gennep te omsluiten door een nieuw aan te leggen kering. Het tussengelegen gebied blijft dan behouden voor het bergen van water tijdens zeer hoge afvoeren. Uitgangspunt hierbij was dat er nagenoeg geen waterstandverhogend effect in de bedijkte Maas zou optreden ten opzichte van de huidige situatie.
- Het waterbergend vermogen in het gebied de Lob van Gennep is fors. Het niet meer laten instromen van het gebied zou een waterstandsverhoging opleveren tot ca. 1½ tot 2 decimeter in de Bedijkte Maas, tot meer dan 100 km benedenstrooms van Gennep.
- Omdat de Lob van Gennep bergend rivierbed is conform de beleidslijn, speelt ook een juridisch vraagstuk over de aard van de dijkversterking in relatie tot de bergingsfunctie. Elke vorm van dijkversterking, ook de aanleg van compactere dijkringen, leidt tot beperkingen van het bergend winterbed.
- De instroom van de Lob van Gennep heeft consequenties voor de omvang van hoogwaters benedenstrooms en aan de overzijde van de rivier, waar diverse projecten in afwachting zijn van de vraag bij welke afvoer de Lob van Gennep als retentiegebied gaat fungeren.
- Omdat projecten als bijvoorbeeld 'Ravenstein-Lith', waar sprake is van een grote en urgente gecombineerde dijkversterking en rivierverruiming, nu in de verkenningsfase zijn, is uitsluitsel over werking en status van de Lob van Gennep nodig en urgent. Duidelijkheid over de inrichting van het gebied van de Lob van Gennep en daarmee de omvang van de waterstandsverlaging benedenstrooms ervan is cruciaal voor heldere besluitvorming over een voorkeursalternatief bij projecten als Ravenstein-Lith. Besluitvorming in het kader van de adaptieve uitvoeringsstrategie Maas vraagt eveneens om gedragen en eensluidend beeld van de Lob van Gennep.

Ontrafelen ...

Het hybride karakter (èn berging/retentie èn (gedeeltelijk) hoogwaterbescherming) is door opeenvolgende besluiten en maatregelen in het recente verleden historisch gegroeid. Achtergronden en afwegingen zijn bij weinigen bekend, soms tegenstrijdig, niet altijd met bewoners gedeeld en dus ook niet door bewoners begrepen. Omdat de gegroeide situatie complex is, is besluitvorming hierover uitdagend. Omdat het gaat om waterveiligheid is het belangrijk en ligt het tegelijkertijd gevoelig. Heldere besluitvorming over de status en de bijbehorende maatregelen op de lange termijn is keer op keer uitgesteld.

Het MIRT-onderzoek heeft als doel om de besluitvorming over deze complexe en gevoelige materie te faciliteren en vormt tegelijkertijd de start van een gebiedsproces waarbij het gebied deelgenoot gemaakt wordt van de onderliggende dilemma's, in staat wordt gesteld aan de oplossingen bij te dragen en kansen krijgt om tot maatregelen met meerwaarde te komen.

Door steeds terugkerende vragen en discussies blijft deze onduidelijkheid bestaan en blijven kansen onbenut. Over de consequenties voor de bescherming voor de Lob van Gennep en de daarin gelegen kernen en solitaire bebouwing, over de toekomstige bescherming, over de mogelijke maatregelen zoals compacte dijkringen, compartimentering, maatwerkoplossingen of meerlaagse veiligheid, over de kansen op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en toerisme kan alleen worden besloten als er een breed gedragen perspectief op de problematiek én op de kansen ontstaat: hiervoor vormt het MIRT onderzoek een instrument.

2. Opgave en onderzoeksvragen

2.1 Opgave: Hand in hand aan de slag met gebiedsontwikkeling en waterveiligheid

- Gebiedskwaliteiten versterken, ruimtelijke ontwikkeling in het gebied mogelijk maken en kansen voor o.a. landschappelijke ontwikkeling en toeristische aantrekkelijkheid verzilveren.
- Zorgen voor waterveiligheid: zowel door een juiste inrichting en behoud van het rivierbed, als door keringen te realiseren die achterliggende gebieden beschermen volgens de nieuwe normen.
- Verkrijgen duidelijkheid voor burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en betrokken overheden; zowel in het gebied als benedenstrooms en aan de overzijde van de Maas. Onder andere over de te realiseren waterveiligheid (weet ieder waar hij aan toe is en waar hij op kan rekenen), de inrichtingsmaatregelen die op langere termijn noodzakelijk zijn en over de gebieden die ook op lange termijn zullen blijven functioneren als bergend rivierbed.

2.2 Onderzoeksvragen / bouwstenen

Het MIRT onderzoek behelst een gezamenlijke zoektocht naar de antwoorden op een aantal vragen. Deze zijn hieronder weergegeven. Deze vragen zijn een indicatie voor de belangen en zorgen die leven. Gedurende het MIRT-onderzoek bepalen partijen gezamenlijk welke vragen tot welk detailniveau beantwoord moeten worden, om met elkaar een besluit te kunnen of en hoe men verder wenst te gaan met de Lob van Gennep. Hiermee zal in het MIRT-onderzoek een deel van de vragen geheel of gedeeltelijk dan wel op globaal niveau beantwoord worden; en zal een deel van de vragen beantwoord kunnen worden in een volgende fase en/of zal in een vervolg het detailniveau dieper kunnen gaan.

Bij het beantwoorden hiervan wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van beschikbaar materiaal uit eerdere onderzoeken en rapporten van betrokken partners en Deltaprogramma Maas, beschikbaar materiaal uit lopende trajecten¹ en gebiedskennis en ontwerp-kennis van Gemeenten, Rijkswaterstaat en het Waterschap².

Onderzoeksvragen die leven bij betrokken partners

Er is grote samenhang tussen verschillende onderzoeksvragen. Getracht is de vragen te ordenen in het onderstaande stramien, waarbij alle thema's even belangrijk zijn:

- Ruimtelijke inrichting, gebiedskwaliteiten en ruimtelijke ontwikkeling, zowel huidige als toekomstige situatie;
- Waterveiligheid: benedenstrooms effecten (effect Bedijkte Maas), zowel huidige als toekomstige situatie;
- Waterveiligheid: lokale effecten (gebied Lob van Gennep), zowel huidige als toekomstige situatie;
- Duidelijkheid scheppen.

Ruimtelijke inrichting, gebiedskwaliteiten en ruimtelijke ontwikkelingen:

Huidige situatie:

- Welke functies zijn nu aanwezig? Wat zijn te behouden kwaliteiten
- Hoe de gebiedskwaliteiten te behouden?
- Welke ruimtelijke kansen → welke functies en gebiedskwaliteiten versterken en doorontwikkelen? (voortbouwend op de bestaande structuurvisies en omgevingsvisie van gemeenten Gennep, Mook en Middelaar en provincie Limburg, zie ook onderstaand kaders 'borging gebiedskwaliteiten')
- Wat zijn urgenties en kansen in het gebied en hoe zijn deze te verbinden met de wateropgave?

Toekomstige situatie:

¹ Zoals bijv. de hydraulische randvoorwaarden/ waterstanden uit lopende onderzoek van Rijk/RWS Water Verkeer en Leefomgeving (WVL) en Zuid Nederland i.s.m. Waterschap Limburg en in afstemming met Waterschap Aa en Maas en provincies.

² Bijv. inzake dijkversterkingen uit lopende Prioritaire (Sluitstuk)-kaden en HWBP-trajecten.

- Wat is de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het gebied?
- Hoe kan ruimtelijke inrichting bijdragen aan waterveiligheid en vice versa? (bijv. via bestemming / zonering)
- Hoe zijn deze ingrepen te verbinden met bijvoorbeeld de recreatieve ambities van gemeente, de transformatie in de agrarische sector, de natuuropgave, het beekherstel en eventuele delfstoffenwinning?

Waterveiligheid – benedenstroomse effecten:

Wat zijn de effecten op benedenstroomse gebieden?

Huidige situatie:

- Hoe werkt de Lob van Gennep door in de Bedijkte Maas, waar en wanneer?
- Hoe is dat in de huidige situatie geregeld? Onder welke omstandigheden vindt nu instroom van de Lob van Gennep plaats en dient de instroom in de toekomst haar functie te vervullen?
- Wat zijn de juridische voorwaarden voor bescherming en hoe is dat vastgelegd?
- Wat is de effectiviteit van de retentie bij welke drempelhoogte? (welke waterstandsverlaging bij welke drempelhoogte?)
- Is de instroom goed geregeld? Zo nee, welke verbeterpunten zijn er?

Toekomstige situatie

- Met welke ontwikkelingen moet de instroom van de Lob van Gennep rekening houden?
- Wat zijn eerste (indicatieve) oplossingsrichtingen waarmee de Lob ook in de toekomst relevant blijft functioneren als bergend rivierbed?
- Hoe houden we de Lob van Gennep beschikbaar, hoe kunnen we deze adaptief ontwerpen en uitvoeren? (Anticiperend op het gegeven dat bovenstrooms en benedenstrooms nog rivierverruiming en dijkversterkingen plaatsvinden of in onderzoek zijn of komen tussen nu en 2050.)
- Is het huidige instrumentarium voldoende om de instroom te borgen?

Waterveiligheid – lokale effecten:

Wat zijn effecten van inundatie in het gebied zelf?

Huidige situatie:

- Welke kernen, solitaire woningen, bedrijven en gronden inunderen bij welke waterstanden? Wat zijn dan de waterstanden?
- Hoe lang blijft water staan? Hoe gaat water het gebied weer uit, en hoe lang duurt dat? Wanneer is gebied weer bruikbaar voor de functies/bestemmingen die aanwezig zijn?
- Is in het gebied overstroming en bebouwing logisch verdeeld (is de bebouwing met name op de hoge delen)?
- Wat is de juridische status en grondslag van bescherming voor inwoners gebied?
- Is er sprake van aansprakelijkheid? Is er wel of geen inwerkingtreding van Rampenfonds en kan er sprake zijn van verzekeraar?
- Wat is de gebiedsstatus ('noodoverloophoeve', 'retentiegebied') in de huidige situatie? En wat betekent dat voor bewoners, bedrijven en overheden?
- Op welke termijn is de inrichting daadwerkelijk noodzakelijk?

Toekomstige situatie

- Wat zijn mogelijkheden voor bescherming? Aan welke maatregelen kan worden gedacht? (zie bijvoorbeeld de voorzet in de rapportage Onderzoek verbetering systeemwerking) Denk aan ruimtelijk ingepaste primaire keringen, gebiedscompartimentering, maatwerk en schaderegeling)
- Wat is praktisch aanvaardbaar?
- Wat wordt of blijft de juridische status en grondslag voor hoogwaterbescherming?
- Wat zijn perspectieven voor niet beschermde grond en gebouwen.
- Welke ervaringen zijn elders opgedaan, waaronder bij Ooijen-Wanssum en het Lateraal Kanaal West?

Overige onderzoeksvragen:

- Uitleggen en met stakeholders 'doorleven' van diverse situaties, feiten, achtergronden. Zoals: waarom is behoud van bergende functie van Lob van Gennep nodig? Bijv. door het geven van historische context, en inzicht in eerder genomen besluiten. Uitleg geven: Hoe werkt retentie? Hoe werkt de Lob van Gennep?
- Welke financieringsmogelijkheden zijn er om lange termijn maatregelen uit te voeren?

Kader Gennep: Borqing gebiedskwaliteiten 'Lob van Gennep'.

Stuwwal, rivierterrasvlakte, de Maas en haar zijstromen en de rivierduinen vormen als hoofdrolspelers van het landschap tezamen een uniek ensemble. De geomorfologische historie, de prominente hoogteverschillen, een bijzondere waterhuishouding, de grote afwisseling in abiotisch milieu's en de daaruit voortvloeiende landschappelijke en ecologische rijkdom geven dit gebied haar kernkwaliteiten waardoor de Lob van Gennep een hoog gewaardeerde verblijfsruimte vormt voor bewoners en bezoekers³.

Het MIRT onderzoek Lob van Gennep dient de ruimtelijke maatregelen voor bescherming of rivierverruiming onlosmakelijk te zien van het landschap waarin deze hun plaats krijgen. Daartoe dienen in het MIRT onderzoek de kernkwaliteiten van het gebied een prominente rol te spelen en dienen deze in de uitwerking van de bouwstenen/ maatregelen behouden of versterkt te worden.

Kader Mook en Middelaar

De ambities voor het gebied liggen met name op het gebied van recreatie en toerisme (intensieve recreatie in Plasmolen en extensieve recreatie in Middelaar) versterking van het (Maasheggen)-landschap, verandering van het agrarische grondgebruik (meer koeien in de wei), verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van de bebouwde omgeving (herontwikkeling voormalige agrarische bedrijven) en (beperkte) woningbouw. De ambities van de gemeente Mook en Middelaar voor het gebied zijn neergelegd in verschillende vastgestelde beleidsstukken:

- Landschapsontwikkelingsplan Gemeente Mook en Middelaar en Gemeente Gennep 2009,
- Structuurvisie Mookerplas en omgeving 2009,
- Kwaliteitsmenu Structuurvisie Mookerplas en omgeving 2012,
- Structuurvisie Toerisme en recreatie 2013.

Verder dient rekening gehouden te worden met Masterplan voor Plasmolen (in bewerking). Ook wordt er gewerkt aan een strategische toekomstvisie voor de gehele gemeente en heeft de dorpsraad Middelaar en Plasmolen onlangs een Dorpsontwikkelingsplan (DOP) opgesteld. Hoewel niet vastgesteld door de gemeenteraad is het wel belangrijk in het vervolgproces. De Strategische regiovisie Bergen, Gennep en Mook en Middelaar (uitwerking van het masterplan Maasdal Noord) is door de gemeenteraad alleen vastgesteld als het gaat om recreatie en toerisme in de meest brede zin.

3. Doel en resultaten

Doel is om april 2018 als rijk en regio een ***besluit te kunnen nemen over een vervolg*** op dit MIRT-onderzoek (of stoppen of doorgaan, en zo ja hoe), en om de resultaten uit dit MIRT-onderzoek in voorjaar 2018 als ***input*** in te brengen in het werk- en besluitvormingsproces van de ***Adaptieve Uitvoeringsstrategie Maas***, die immers in 2018 tot besluitvorming komt.

Meer concreet betekent dit dat er april 2018 een Mirt-onderzoeksrapport, een concept intentieovereenkomst en een Stuurgroep-besluit over een vervolg voorligt (of en hoe verder). Aansluitend wordt het Stuurgroep-besluit via de gebruikelijke route van de Stuurgroep Deltaprogramma Maas ingebracht in het BO-MIRT proces in 2018, waarin Rijk en regio samen besluiten of en hoe verder te gaan met de Lob van Gennep. En op weg daar naar toe wordt oktober 2017 een tussenresultaat afgetapt, op globaler niveau, dat nodig is voor BO-MIRT proces in 2017 en het besluitvormings- en werkproces inzake de Adaptieve uitvoeringsstrategie die wordt voorbereid via het Deltaprogramma Maas.

Als besloten wordt door te gaan, is de bedoeling om de Lob van Gennep onderdeel te laten zijn van de herijkte adaptieve uitvoeringsstrategie Maas.

Doel is niet om een definitieve oplossingsrichting te kiezen, maar vooral of partijen het wenselijk en haalbaar achten een vervolgstap te zetten. Pas in de volgende fase, de verkenning, zal tot keuzes gekomen kunnen worden, die uiteindelijk moet uitmonden in

³ Onderdeel van onder meer de POL uitwerking Vrijtijdseconomie en het Nautisch programma van eisen (cf. brief 19 april 2016)

een voorkeursbeslissing met een voorkeursalternatief en een bestuursovereenkomst voor het vervolg.

Resultaten van dit MIRT-onderzoek zijn:

- *MIRT-onderzoeksrapport*
- *Concept intentieovereenkomst of een Stuurgroep-besluit voor en over een vervolg*, i.c. of stoppen of doorgaan, bijv. naar MIRT-verkenning. Dit omvat ook de vraag of en welke *financiële bijdrage verschillende partijen* wensen of kunnen doen om te komen tot realisatie van de Lob van Gennep. Deze financiële toezegging betreft een indicatie en startpunt, welke pas aan het eind van de verkenning bestuurlijk gehard zal hoeven te worden.

En indien partijen in voorjaar 2018 besluiten verder te gaan, dan is een *concept Plan van aanpak voor een verkenning* en een *Startbeslissing* voor de Verkenning nodig (gereed mei/juni 2018). De resultaten uit het MIRT-onderzoek leveren plausibele/ zinvolle aannames en een speelveld aan haalbare oplossingsrichtingen, die als startpunt fungeren voor die verkenning.

4. Samen aan de slag

4.1 Werkwijze

De antwoorden op de bovenstaande vragen vormen de bepalende bouwstenen voor een gebiedsontwikkeling. Cruciaal en dus voorwaardelijk voor het laten slagen van het MIRT onderzoek zijn:

- gezamenlijke deelname en begeleiding van het MIRT onderzoek door alle betrokken overheden en de wil om samen tot een oplossing te komen;
- vroegtijdig betrekken van belangrijke stakeholders in het gebied;
- iteratief onderzoek: vragen steeds in samenhang bezien en beantwoorden.

Alleen dan ontstaan oplossingsrichtingen die voor alle stakeholders begrijpelijk en daardoor uitlegbaar en acceptabel zijn. De ambitie gaat echter verder. De ambitie van het MIRT onderzoek is om tot oplossingsrichtingen te komen die leiden tot synergie en meerwaarde.

4.2 Aanpak

Het MIRT onderzoek omvat in ieder geval:

Fase 1 kaders

- Gespreksronde langs overheden en stakeholders individueel w.b.t urgenties, zorgen, ambities en opgaven
- Vervaardigen en agenderen uitgangspuntennotitie: wat is het harde (juridische) kader, wat zijn harde verplichtingen, wat staat daadwerkelijk vast? Inclusief leidende principes ruimtelijke kwaliteit en beschrijving van de autonome ontwikkeling: wat gebeurt er als MIRT onderzoek niet slaagt of geen doorgang vindt?
- Plenaire bijeenkomsten projectgroep/ stuurgroep: delen uitgangspunten en ambities voor het onderzoek

Fase 1 en 2 analyse en bouwstenen

- Onderzoek naar gevolgen inundatie bij diverse inundatiedieptes
- Onderzoek naar mogelijke ligging keringen, compartimenteringen en maatwerk
- Onderzoek naar juridische status van zowel Beleidslijn grote rivieren (waarin aanwijzing gebied met bergende functie) en Waterwet (dijkkring 54 met geldende norm) → wat betekent dit in huidige situatie voor aansprakelijkheid (indien sprake is van inundatie)
- Onderzoek naar juridische status van eigenaren van grond en vastgoed bij verschillende inundaties

- Onderzoek naar toekomst gebied, urgenties en (recreatieve) kansen die gecombineerd kunnen worden met de wateropgave. Wat zijn voorwaarden die ruimtelijke functies nodig hebben gegeven de wateropgave? En v.v. wat zijn voorwaarden die de wateropgave nodig heeft, gegeven de beoogde ruimtelijke ontwikkeling?
- Onderzoek samenhang bouwstenen en ruimtelijke gebiedskwaliteiten
- Onderzoek naar het regret/ no regret karakter van de maatregelen
- Onderzoek wisselwerking met andere maatregelen langs de Maas en samenhang Adaptieve Uitvoeringsstrategie Maas (AUM)
- Onderzoek drempelhoogte en -uitvoering korte, middellange en lange termijn
- Gebiedsconsultatie met nader te bepalen individuele partijen en groepen met het oog op haalbaarheid, kansen voor draagvlak/risico's op weerstand: waaronder bedrijven, dorpsraden, initiatiefnemers, eigenaren van mogelijk problematische locaties, maatschappelijke organisaties (waaronder natuur beschermingsorganisaties en terreinbeheerders)
- Hydraulisch expert judgement naar instroomfrequentie, drempelhoogte en bergingscapaciteit
- Onderzoek naar basisbouwstenen voor ontwerp van oplossingsrichtingen, i.c. grove schetsen voor rivierkundige maatregelen, voor nieuw te realiseren keringen, voor inlaat, voor ruimtelijke maatregelen (van natuur, tot recreatie enz.).
(De schetsen dienen dusdanig te zijn dat ze als basis kunnen dienen voor een kostenraming en voor een gesprek met betrokkenen, maar niet zodanig dat de indruk kan ontstaan dat dit de eindoplossingen zijn, omdat na het MIRT-onderzoek en een eventueel besluit tot vervolg nog sprake is van verkenning, planuitwerking en realisatie.)
- grove kostenraming van en kostendragers voor div. onderdelen
- Onderzoek naar mogelijke financiële bijdragen; zowel vanuit de partners in het gebied en de partijen met directe verantwoordelijkheid (i.c. Rijk/RWS, provincie Limburg, Waterschap Limburg (incl. bijdrage HWBP), gemeenten Gennep en Mook en Middelaar) als de partijen met substantiële belangen (provincies Noord-Brabant en Gelderland, waterschappen Aa en Maas en Rivierenland, gemeenten Boxmeer en Cuijk).
- Rapportage resultaten (projectgroep/stuurgroep)
- Diverse rondetafelgesprekken plenair rondom specifieke issues
- Vaststellen bouwstenen ambtelijk /bestuurlijk

Fase 3 oplossingsrichtingen

- Onderzoek naar combinaties van bouwstenen tot oplossingsrichtingen
- Rondetafelgesprekken oplossingsrichtingen met overheden
- Gebiedsconsultatie ('testen') oplossingsrichtingen in diverse gesprekken met stakeholders, mogelijke gedupeerden, initiatiefnemers, etc.
- Hydraulisch onderzoek oplossingsrichtingen
- Kostenraming oplossingsrichtingen
- Check op haalbaar, betaalbaar, gedragen? oriëntatie op bereidheid van betrokken bestuurlijke partners om financieel bij te dragen aan het vervolg (de kosten vanaf verkenning t/m realisatie)
- Vaststellen oplossingsrichtingen met commitment van alle overheden (uitgedrukt in bestuurlijke bereidheid voor steun, voor te leveren inspanning en voor een deel van betrokken partijen een financiële bijdrage)

Kader: oplossingsrichtingen (en uitersten van het speelveld van oplossingsrichtingen)

De inspanning in het MIRT-onderzoek richt zich op oplossingsrichting B en tussenvormen daarvan. De inspanning dient zich minder te richten op de theoretische oplossingsrichtingen A en C.

- Uiterste oplossingsrichting A: het vooral/enkel vergroten van de waterbergende functie zonder het borgen van de waterveiligheid voor de betrokken woonkernen. (een *theoretische* oplossingsrichting, omdat deze haaks staat op de bedoeling van de tot nu toe gemaakte keuzes om onderhavige gebied de waterveiligheid op orde te brengen, o.a. door het besluit om voor gebied ook als dijkkring aan te wijzen en een waterveiligheidsnorm toe te kennen en het bestuursovereenkomst Sluitstukkaden. Deze optie A is bedoeld om het uiterste van het speelveld in kaart te brengen.)
- Uiterste oplossingsrichting A': geen besluit nemen en huidige situatie laten voortbestaan.
- *Tussenvormen oplossingsrichtingen B*: verschillende uitwerking van oplossingsrichting die zowel de waterveiligheid borgen in het gebied en benedenstrooms, als de ruimtelijke ontwikkeling mogelijk maken en verbeteren
→ *dit is waar partijen in essentie naar toe willen werken*: hierin moeten zinvolle en haalbare oplossingsrichtingen onderzocht worden, die zowel gebiedskwaliteiten versterken als de waterveiligheid verbeteren. Die zinvolle oplossingsrichtingen zijn startpunt voor een verkenning, als partijen besluiten tot start van een verkenning.
- Uiterste oplossingsrichting C: opheffen van waterbergende functie van de Lob van Gennep en de kering verhogen van dijkkring 54 conform de nieuwste norm inclusief het verhogen van de kering bij alle benedenstroomse dijkkringen. (Een *theoretische* oplossingsrichting, omdat deze haaks staat op eerdere besluiten en het huidige Rijksbeleid van een krachtig samenspel van rivierverruiming en dijkversterking en het Nationaal Waterplan waarin eveneens is besloten om de Lob als retentiegebied te handhaven; Deze oplossingsrichting C is bedoeld om het uiterste van het speelveld in kaart te brengen.)

4.3 Communicatie

Er worden momenteel door vele initiatiefnemers projecten opgepakt om en aan de Maas. Denk aan prioritaire kadeversterkingen (sluitsuk-kades), HWBP-dijkversterkingen, MIRT-projecten, Deltaprogramma Maas en de Adaptieve uitvoeringsstrategie Maas enz. Deze projecten kennen verschillende van ontwikkeling (beleidsontwikkeling, MIRT-onderzoek, verkenning, planuitwerking en realisatie).

Partijen erkennen dat iedere initiatiefnemer een eigenstandige rol en verantwoordelijkheid heeft om te communiceren over desbetreffend project of proces. Tegelijkertijd spreken partijen af om in alle gevallen zorgvuldig te communiceren, dat afstemming tussen betrokken overheden plaatsvindt voordat 'naar buiten' wordt gecommuniceerd, en dat hierin het betreffende project gepositioneerd wordt in het grotere geheel en andere trajecten of projecten.

5. Projectbeheersing

5.1 Planning

- Ruwe planning:
- fase 1 Q3 2017
- fase 2 Q4 2017, met aftap tussenresultaat okt en dec. 2017 (globaal niveau)
- fase 3 Q1 2018
- Vaststelling april 2018

5.2 Organisatie

Stuurgroep (3x bij elkaar komen na de opstart-vergadering van juni: sep, dec in 2017 en apr 2018, en optioneel –indien besloten wordt tot een vervolg ook juni 2018.)

Voorgestelde deelnemers Stuurgroep:

- Provincie Limburg (D. Prevoo, voorzitter)
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (M. Busch)
- Rijkswaterstaat (P. Verbraak)
- Waterschap Limburg (R. Dupont),
- Gemeente Gennep (J. Welles, wethouder)
- Gemeente Mook en Middelaar (G.J. Wienhoven)
- Provincie Brabant (J. van den Hout)

- Provincie Gelderland (agenda-lid, vertegenwoordiging via provincie Noord-Brabant)
- Gemeente Boxmeer (M. Verstraaten)
- Gemeente Cuijk (G. Stoffels)
- Waterschap Aa en Maas (L. Verheijen)
- Waterschap Rivierenland (agenda-lid, vertegenwoordiging via Waterschap Aa en Maas)
- (Beoogd) Projectmanager projectteam: B. van Bussel
- (Beoogd) omgevingsmanager projectteam: K. van den Herik.

Voorgestelde deelnemers Ambtelijke begeleidingsgroep

- Provincie Limburg (J. Molleman, voorzitter)
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (M. Hofstra)
- Rijkswaterstaat (A. Janssen)
- Waterschap Limburg (J. Vrusch)
- Gemeente Gennep (M. Peeters)
- Gemeente Mook en Middelaar (T. Onderstal)
- Provincie Noord-Brabant (A. Visser)
- Provincie Gelderland (agenda-lid, vertegenwoordiging via provincie Noord-Brabant)
- Gemeente Boxmeer (R. Setz)
- Gemeente Cuijk (P. Broekmans)
- Waterschap Aa en Maas (J. de Bijl)
- Waterschap Rivierenland (agenda-lid, vertegenwoordiging via Waterschap Aa en Maas)
- Deltaprogramma Maas (K. Beurskens)

Projectteam: (een kernteam)

Er wordt een kernteam ingesteld dat de taak krijgt de doelen en resultaten te realiseren zoals verwoord in hoofdstuk 3. Te bemensen via opdrachtverlening, omdat in het voortraject is onderzocht en gebleken dat bemensing vanuit eigen staande organisaties van de projectpartners niet mogelijk was.

Het betreft (beperkte inzet van) een projectmanager, een manager ruimtelijke kwaliteit en omgeving, vakinhoudelijke expertise (technisch manager rivierkunde, technisch manager waterkeringen en kostenramer).

Daar waar mogelijk en nodig in dan wel aan te vullen met inzet en kennis vanuit deelnemende partijen.

Idee (nog nagaan van mogelijkheden): Voor uitvoering van de werkzaamheden wordt nagegaan of het mogelijk is dat het projectteam voor bijv. 1 dag per week gebruik kan maken van een werkruimte/kamer in het gebied, bijv. ten kantore van de gemeente Gennep.

Gedacht wordt aan enkele *werkplaatsen* (brede werksessie). In die werkplaatsen is deelname nodig van ambtelijk deskundigen van betrokken partners, en afhankelijk van de te bespreken onderwerpen aangevuld met specialisten en lokale gebiedskennis. Voor dergelijke werkplaatsen zal een groot deel van de ambtelijke begeleidingsgroep moeten deelnemen om kennis en achtergronden in te brengen, desgewenst gesteund door deskundigen uit de eigen organisatie.

Afstemming gedurende het MIRT-onderzoek met:

- SDM en DPM i.v.m. Adaptieve Uitvoeringsstrategie Maas;
- Incl. provincie Limburg en de onder haar regie ontwikkelde bouwstenen voor Adaptieve uitvoeringsstrategie Maas (deel Maasvallei), de provincie Noord-Brabant voor de onder haar regie ontwikkelde bouwstenen voor Adaptieve uitvoeringsstrategie Maas (deel Bedijkte Maas) en het Ministerie van I en M voor de onder haar regie ontwikkelde MKBA voor het samenspel tussen rivierverruiming en dijkversterking;
- Met RWS en WL i.v.m. lopende projecten Maaswerken en Prioritaire dijkversterking (deel van dijkkring 54 dat in uitvoering is bij WL);
- Met WL i.v.m. twee lopende beekherstelprojecten;

- Met gemeenten en provincies inzake ruimtelijk-economische ontwikkelkansen en lopende projecten in noordelijk Maasdal
- En andere partijen die bezig zijn of aan de slag gaan in het gebied.

5.3 Kosten

Het MIRT onderzoek vergt de inzet van een klein part time kernteam op het gebied van ruimtelijke kwaliteit, omgeving en rivierkunde, in een flexibele schil aangevuld met in ieder geval expertise op het gebied van kostenramingen, waqua en dijkversterking.

Voorlopige inschatting van de kosten is ca 300.000 euro (excl. BTW). Hierin is uitgegaan van de (beperkte) inzet van het hierboven beschreven kernteam en de levering van een MIRT-onderzoeksrapport (met een opzet à la MIRT-onderzoek Ravenstein-Lith). Insteek is om niet meer kosten te maken dan nodig is. Gestreefd wordt naar een kostenniveau van €250.000 (excl. BTW), zodat een post onvoorzien beschikbaar is om desgewenst in te gaan op aanvullende of verdiepende vragen van de Stuurgroep, die nodig blijken voor besluitvorming over een vervolg. Dit bedrag is in lijn met kosten voor andere MIRT-onderzoeken van vergelijkbare omvang en complexiteit.